

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ ОЦІНКИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Розглянуто основні аспекти впливу якості функціонування органів Державної податкової служби на ефективність державного регулювання національної економіки; рекомендовано побудову системи критеріїв оцінки ефективності роботи податкових органів; визначено відсоток останньої у їх внеску до загального результату.

Ключові слова: оподаткування, державне регулювання, податкові надходження, платники податків.

Зрушення в житті України, спрямовані на перебудову національної економіки, та її орієнтація на пріоритети світового ринку вимагають формування ефективного ринкового середовища та, як наслідок, ефективного державного регулювання. Поряд з цим негативні тенденції, які склались у зв'язку із фінансовою кризою, що призвело до загострення певних економічних і соціальних проблем, а також необхідність реалізації завдань економічної політики з метою забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку, вимагають застосування економічних принципів в управлінні, що передбачає створення та ефективного використання державних регуляторів, які адекватні ринковій економіці.

У науці і у практиці висувуються принципово нові підходи до управління економікою, серед яких особливе місце посідають фінансові інструменти й важелі. Питання впливу якості функціонування органів Державної податкової служби на ефективність державного регулювання досліджують у своїх працях такі науковці: Безпалько І. Р., Бугаєнко Н., Хром'як Н. В., Чубай В. М., Хом'яков В. та ін.

Так чи інакше, але фінансова система, передусім податкова, суттєво впливає на формування і зростання валового внутрішнього продукту і національного доходу, на їх розподіл і споживання, а відтак і на розвиток окремих підприємств і галузей народного господарства, на становище і рівень життя широких верств населення. Саме через це на систему оподаткування зверталася значна увага. Система оподаткування — це продукт діяльності держави, її важливий атрибут. Кожна країна формує свою систему оподаткування, створює власні організаційні структури, а також визначає форми та методи роботи з платниками податків з урахуванням досвіду інших, власних національних особливостей, стану економіки, розвитку ринкових відносин, необхідності вирішення конкретних економічних і соціальних завдань.

Вибрана тема дослідження є актуальною тому, що організація роботи у сфері оподаткування має значний вплив на діяльність платників податків, з одного боку, а також відіграє особливу роль при наповненні дохідної частини бюджету — з іншої. Податкові надходження від суб'єктів підприємницької діяльності є важливим та перспективним джерелом

забезпечення фінансування бюджетів всіх рівнів.

Метою дослідження є визначення критеріїв оцінки роботи податкових органів як важливої виконавчої структури органів державної влади у сфері оподаткування.

Варто наголосити на особливій значущості податкових методів впливу. Так при здійсненні оцінки ефективності функціонування національної податкової системи загалом необхідно виходити із наступних основних критеріїв:

- задоволення фіскальних потреб держави, що включає достатність та еластичність податкових надходжень, яка трактується у цьому випадку як можливість швидкого збільшення абсолютної суми податкових надходжень без значної зміни податкової системи;
- вплив фіску на відтворювальні процеси та вирішення соціальних завдань.

У сучасних умовах саме податки забезпечують основну частину доходів державного бюджету. При цьому, як видно з таблиці 1, податкові надходження до бюджету характеризуються тенденцією до зростання з 2010 року по 2011 рік, при чому здебільшого за рахунок надходжень від ПДВ — 74%, а також від акцизного податку з імпортих товарів на 53%.

Проте часто саме вітчизняна податкова система не витримує критики з точки зору її відповідності встановленим критеріям: простоти, зрозумілості, стабільності тощо. В Україні згідно з чинним Податковим кодексом існує 23 види податків та інших обов'язкових платежів до бюджетів і державних цільових фондів, діє дуже складна і непрозора система адміністрування податків. За даними дослідження «Вартість дотримання податкового законодавства в Україні», підготовленого Світовим банком та Міжнародною фінансовою корпорацією, Україна займає 181-е місце серед 183-х країн світу за рівнем простоти справляння податків. Їх адміністрування потребує майже 736 годин і понад 4 мільярди гривень щорічно[4].

За таких умов процес удосконалення функціонування податкової системи передбачатиме перш за все необхідність реформування податкової системи, а також визначення напрямків удосконалення роботи відповідних організаційних

Таблиця 1. Показники виконання Зведеного бюджету України за січень – серпень 2010 – 2011 років

Показники	Факт, млн. грн. 2010 рік	Факт, млн. грн. 2011 рік	Темпи росту, у %
Доходи*	189 628,6	254 796,2	134,4
Податкові надходження, в т.ч.	140 440,3	215 333,8	153,3
Податок з доходів фізичних осіб	31 699,5	38 095,9	120,2
Податок на прибуток підприємств	24 923,1	36 630,8	147,0
Податок на додану вартість*	47 870,6	83 685,3	174,8
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)	14 835,1	16 778,0	113,1
Акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	3 054,4	4 683,5	153,3
Ввізне мито	5 026,8	6 393,4	127,2
Неподаткові надходження	45 108,1	37 286,2	82,7

структур у сфері оподаткування, що обумовлює необхідність якісної оцінки виконаної ними роботи. Оскільки саме органи Державної податкової служби (ДПС) володіють значними повноваженнями щодо забезпечення податкових надходжень до бюджету, то відповідно від дієвості та якості функціонування податкової служби – основної організаційної одиниці у сфері оподаткування - залежить ефективність державного регулювання економічних процесів і, як наслідок, рівень податкових надходжень до бюджету.

Зазначимо при цьому, що основними завданнями органів державної податкової служби є:

- здійснення контролю за додержанням податкового законодавства, правильністю обчислення, повнотою і своєчасністю сплати до бюджетів, державних цільових фондів податків, зборів і обов'язкових платежів, що передбачає можливість реалізації законодавчо закріплених дій (див рис. 1);

- внесення у встановленому порядку пропозицій щодо вдосконалення податкового законодавства;
- прийняття у випадках, передбачених законом, нормативно-правових актів і методичних рекомендацій з питань оподаткування;
- формування та ведення Державного реєстру фізичних осіб – платників податків та Єдиного банку даних про платників по-датків — юридичних осіб;
- роз'яснення законодавства з питань оподаткування серед платників податків.

Як видно з рис. 1, діяльність ДПС у сфері виконання своїх основних завдань щодо забезпечення податкових надходжень до бюджету є такою, яка використовує переважно каральні методи роботи з платниками податків, а такий підхід, як доводить практика, є малоефективним.

Крім того, результати визначення окремих показників податкової роботи наведено в таблиці 2.

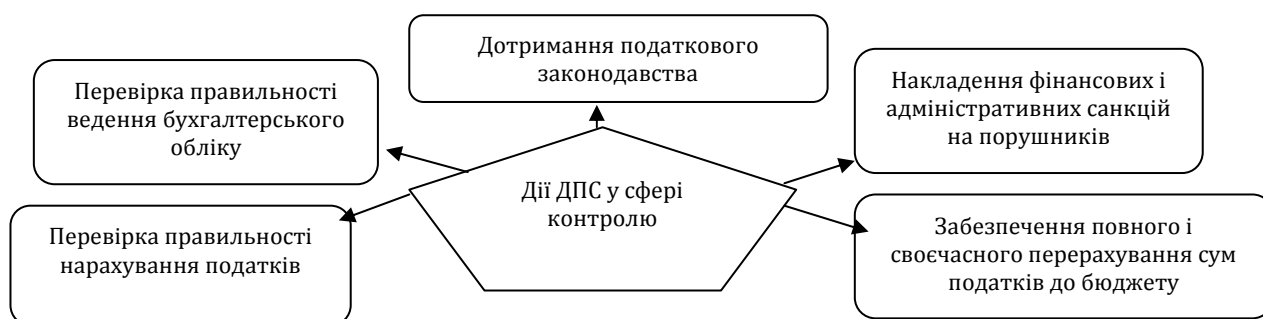

Рис. 1. Основні дії Державної податкової служби у сфері забезпечення податкових надходжень

Таблиця 2. Зведені показники оцінки ефективності здійснення податкового контролю податковим органом

№	Показники	2009 р.	2010 р.
1	Рівень зібраних податкових платежів (РЗ), %	95,0	97,3
2	Рівень податкового боргу, Кпб1, %	8,2	13,4
3	Коефіцієнт добровільної сплати податків:		
	- Кдп1, %	4,4	4,9
	- Кдп2, %	5,2	6,3
4	Коефіцієнт податкових надходжень у результаті КПП (Кпп), %	4,3	5,1
5	Коефіцієнт фінансових санкцій КПП по виїзних перевірках, Кфс, тис. грн	0,7	0,6
6	Коефіцієнт результативності виїзної перевірки, Крв, тис. грн.	30,8	32,4
7	Коефіцієнт ефективності виїзних перевірок, Ев, тис. грн	16,0	18,2
8	Коефіцієнт притягнення до кримінальної відповідальності, Ккв, %	2,6	2,2
9	Загальні показники ефективності матеріальних та інших витрат, Ев1	81,7	82,1
10	Загальна економічна ефективність діяльності податкової служби, Ез1	34,4	36,3
11	Питома вага витрат у податкових надходженнях, %	2,91	1,8

*Складено автором на основі даних [6]

Як видно з вищенаведеного, оцінювання економічної ефективності контрольної діяльності, проведеної податковими органами, яке здійснене на основі використання загальних показників економічної ефективності податкової роботи, свідчить про її зростання в 2010 р. порівняно з 2009 роком.

Також практична відсутність системи оцінювальних показників роботи органів державної податкової служби з точки зору суспільної ефективності підтверджує запропоновані висновки. За таких умов на сучасному етапі розвитку питання розробки таких показників шляхом удосконалення чинної системи оцінки є особливо актуальною.

При цьому заслуговує на увагу досвід Федеральної податкової служби Російської федерації, яка у 2007 році впровадила нову систему оцінки ефективності роботи податкових органів на основі переліку критеріїв. Важливість кожного вимірюється у відсотках залежно від їх внеску до загального результату. Дослідження показало, що якість виконаної роботи податковими органами повинна визначатися насамперед не тільки кількісними показниками, а документальною та нормативною обґрунтованістю результатів перевірок (донарахувань певних видів податків), повнотою охоплення, застосуванням тільки тих методик, які мають юридичну силу, обсягом і періодичністю контрольних дій та ін.

На підставі необхідності врахування якісного параметра оцінки виконаної роботи у сфері оподаткування пропонуємо визначити наступні критерії оцінювання:

- збір податків оцінюється, визначення значущості його впливу на кінцевий результат знаходиться у межах 18%;
- зниження заборгованості – 12%;
- питома вага платників податків, які задовільно оцінюють якість роботи податкових органів, – 6%;
- питома вага рішень податкових органів, визнаних судами недійсними, у загальній кількості рішень за результатами здійснення податкових перевірок – 16%;
- питома вага сум позовних вимог, які визначені судами на користь податкових органів до загального розміру сум по наслідках судових справ з платниками податків, -16%;
- співвідношення скарг, розглянутих податковими органами вищої ланки у досудовому порядку та загальної кількості судових позовів, висунутих платниками податків до податкових органів та розглянутих судами, – 15%;
- кількість громадян та юридичних осіб, які отримують через Інтернет інформацію з реєстру юридичних осіб та реєстру суб'єктів підприємницької діяльності – фізичних осіб, – 6%;
- питома вага платників податків, які мають можливість доступу по каналах зв'язку та через Інтернет про стан розрахунків з бюджетом, – 11%.

На нашу думку, в перспективі якраз зменшення донарахувань за актами перевірок буде визначальним для оцінювання ступеня ефективності податкової роботи, а запорукою цьому буде реалізація його профілактичної функції та чітке податкове законодавство.

Отже, пошук шляхів створення дієвої системи

критеріїв оцінки ефективності діяльності органів податкової служби є важливою умовою для визначення рівня якості функціонування податкової служби, кількісного виміру рівня довіри до неї з боку суспільства. Необхідність удосконалення вітчизняних показників оцінки роботи державної податкової служби обумовлена вимогами часу та потребою переорієнтації напрямку роботи цієї служби з переважно каральних методів на попереджувальні. Також запровадження нової системи аналізу ефективності має допомогти віднайти резервні можливості забезпечення найбільш повного надходження до бюджету податків та зборів при найменших ресурсних витратах.

Список літератури

1. Хом'яков, В. Манія переслідування [Текст] / В. Хом'яков // *Контракти*. – 2010. – № 46. – С. 18.
2. Адаптація податкового законодавства України до законодавства Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main/>.
3. Picard, J. Small business aid bill stalls in Senate // *International business Times*. [Електронний ресурс] / Joseph Picard. – <http://www.ibtimes.com/articles/39520/20100729/senatesmall-business-banks.htm>.
4. *Doing Business* [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.doingbusiness.org>
5. Про державну податкову службу [Електронний ресурс] : закон України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=509-12>.
6. Чернякова, Т. М. Показники оцінки ефективності організаційної системи податкових перевірок [Електронний ресурс] / Т. М. Чернякова, С. О. Дриганов – Режим доступу : http://taxation.lg.ua/index.php?option=com_content&view.
7. Бугаєнко, Н. Особливості державної підтримки національного виробництва в умовах економічної кризи [Електронний ресурс] / Н. Бугаєнко. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua>.

РЕЗЮМЕ

Шевчук Александра

Направления совершенствования системы показателей оценки деятельности органов государственной налоговой службы в современных условиях

Рассмотрены основные аспекты влияния качества функционирования органов Государственной налоговой службы на эффективность государственного регулирования национальной экономики; рекомендуется построение системы критериев оценки эффективности работы налоговых органов; определен процент эффективности их вклада в общий результат.

RESUME

Shevchuk Oleksandra

Areas of improvement of indicators of evaluation of organs of state tax service in modern conditions

The main aspects of influence of the quality of functioning of the State Tax Administration on the effectiveness of state regulation of national economy are considered. The structure of the recommended criteria for evaluating the effectiveness of tax authorities has determined the percentage of the effectiveness of their contribution to the overall result.

Стаття надійшла до редакції 26.03.2012 р.